

Janez Kranjc*

Gregor Krek, njegovo delo v pravosodju in prispevek k oblikovanju pravosodne knjižnice

IZVLEČEK

Gregor Gojmir Krek je po končanem pravnem študiju, promociji in sodniškem izpitu ter vzporednem študiju glasbe v Gradcu vstopil v sodniško službo. Kot obetaven kader za prihodnjo slovensko univerzo je dobil državno štipendijo za izpopolnjevanje na univerzi v Leipzigu. Po vrnitvi se je znova zaposlil na okrajnem sodišču v Ljubljani, od koder so ga prestavili v tajništvo Vrhovnega in kasacijskega sodišča na Dunaju, kjer je ostal do razpada monarhije in dosegel naslov dvornega sekretarja oziroma svetnika višjega deželnega sodišča.

Po razpadu monarhije je bil imenovan za svetnika Višjega deželnega sodišča v Ljubljani. Tu mu je bilo poverjeno vodenje knjižnice. Napisal je knjižnični red in uredil njeno poslovanje.

Ko je bil ustanovljen Oddelek B Stola sedmorice v Zagrebu, se je prijavil za svetnika tega sodišča. Preden je bila njegova prošnja rešena, ga je kralj imenoval za rednega profesorja za državljansko in rimsko pravo na novoustanovljeni juridični fakulteti v Ljubljani.

Ključne besede: Gregor Gojmir Krek, Vrhovno in kasacijsko sodišče na Dunaju, Stol sedmorice Oddelek B, Više deželno sodišče v Ljubljani, Centralna knjižnica v justični palači v Ljubljani

* Akad. zasl. prof. dr. dr. h. c., univ. dipl. pravnik, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Poljanski nasip 2, SI-1000 Ljubljana, janez.kranjc@pf.uni-lj.si

ABSTRACT

GREGOR KREK, HIS WORK IN THE SYSTEM OF JUSTICE, AND HIS CONTRIBUTION TO THE CREATION OF THE JUDICIAL LIBRARY

After finishing his law studies, obtaining a doctorate, and passing the professional exam for judges while simultaneously also studying music in Graz, Gregor Gojmir Krek was appointed a judge. As a promising employee of the future Slovenian University, he received a state scholarship for further studies at the University of Leipzig. After his return, he was reemployed at the Local Court in Ljubljana only to be transferred to the Supreme Court of Cassation in Vienna, where he remained until the dissolution of the Monarchy and attained the titles of the Court Secretary and the Councillor of the Higher Provincial Court.

After the dissolution of the Monarchy, he was appointed as the Councillor of the Higher Provincial Court in Ljubljana. Here, he was entrusted with the management of the library. He wrote the Library Rules and improved the performance of the library.

When Division B of the Table of Seven was established in Zagreb, he applied for a councillor position at this Court. Before his application was considered, the King appointed him a full professor of civil and Roman law at the newly established Faculty of Law in Ljubljana.

Keywords: Gregor Gojmir Krek, Supreme Court of Cassation in Vienna, Division B of the Table of Seven, Higher Provincial Court in Ljubljana, Central Library in the Palace of Justice in Ljubljana

Nekaj biografskih podatkov¹

Profesor rimskega in civilnega prava, pravni praktik in ugledni glasbenik *Gregor (Gojmir) Krek* se je rodil 27 junija 1875 v Gradcu, umrl pa 1. septembra 1942 v Ljubljani. Njegov oče Gregor Krek (1840–1905) je bil slavist in profesor na graški

¹ Podatki so vzeti iz prispevka Janka Polca v *Slovenskem biografskem leksikonu*. – Janko Polec, *Krek, Gregor (1875–1942) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi302647/#slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 20. 4. 2019, iz obsežnega nekrologa, ki ga je o Gregorju Kreku objavil Milan Škerlj v *Zborniku znanstvenih razprav* (Milan Škerlj, »Gregor Krek,« *Zbornik znanstvenih razprav* 19 (1942/43): 1–42) in iz dokumentov, ki jih hranita Zgodovinski muzej in Arhiv Univerze v Ljubljani (ZAMU, fond IV: Rektorat, 87/1177 dr. Krek Gregor) in Arhiv Republike Slovenije (SI AS 812, Krek Gregor). Arhiv Univerze v Ljubljani hrani v Krekovi personalni mapi med drugim slovenske prevode listin, ki so bile izdane v nemščini v času monarhije in se tičejo Krekovega študija in dela, oziroma kopije listin, ki so bile izdane v slovenskem ali srbohrvaškem jeziku. Iz datiranega zaznamka rektorata, da se prevod ujema z izvirnikom, bi izhajalo, da mu je Krek prevode nemških dokumentov iz časa monarhije predal 7. 1. 1927. Arhiv univerze ne hrani izvirnikov. Vsi sklici na Arhiv Univerze v Ljubljani se nanašajo na zgoraj navedeno Krekovo personalno mapo. Kopije, prevodi in nekateri izvirniki navedenih dokumentov se nahajajo v Arhivu Republike Slovenije. Krekov osebni fond AS 812 obsega 21 fasciklov: f. 5 – familiaria (fascikli 1–5 vsebujejo gradivo Krekovega očeta, slavista Gregorja Kreka); f. 6 – korespondenca A–H; f. 7 – korespondenca I–M; f. 8 – korespondenca N–Sch; f. 9 – korespondenca Si–Ž; f. 10 – posebno udeleževanje (službeni dekreti in imenovanja, uslužbenki list, svetnik višjega sodišča v Ljubljani, profesor PF itd.); f. 11–14 – pravna skripta v času študija; f. 15–18 – pravna skripta in študije; f. 19 in 20 – pravne študije; f. 2–23 – član vrh. zakonod. sveta – osnutki

univerzi. Po klasični gimnaziji, ki jo je končal leta 1893 v Gradcu,² se je Gregor Gojmir istega leta vpisal na pravno fakulteto tamkajšnje univerze. Sprva je hotel študirati zgodovino, vendar se je na koncu odločil za študij prava. Skladno s takratnim študijskim programom je moral opraviti tri državne izpite – pravnozgodovinskega, pravosodnega (judicialnega) in državoslovnega. Krek je pravnozgodovinski državni izpit opravil 7. oktobra 1895, pravosodnega 19. julija 1897 in državoslovnega 13. decembra istega leta.³ Za doktorja prava je bil promoviran 30. junija 1898.⁴ Med študijem je poleg pravnih obiskoval tudi predavanja iz slovanskega jezikoslovja in umetnostne zgodovine.⁵ V letih od 1889 do 1896 je študiral tudi glasbo in na graškem konservatoriju opravil vse predpisane izpite.

16. decembra leta 1897 mu je bila odobrena sodna praksa na c. kr. deželnem sodišču v Gradcu, kjer je postal praktikant in nato februarja 1898 pripravnik (avskulant). Po odlično opravljenem sodniškem izpitu leta 1900⁶ je bil maja istega leta imenovan za sodnega adjunkta na c. kr. okrajnem sodišču v Ljubljani. V študijskem letu 1902/3 se je na Univerzi v Leipzigu kot državni štipendist pripravljajl za univerzitetnega učitelja na bodoči slovenski univerzi. V Leipzigu se je izpopolnjeval pri dveh znamenitih profesorjih – Emilu Strohalu⁷ in Ludwigu Mitteis.⁸ Pri prvem je poslušal Nemško rodbin-

zakonov, odredb, pravilnikov; f. 24 – sekretar Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani; Glasbeno delovanje; f. 25 – posebno udejstvovanje; literarno delovanje; Confédération des Travailleurs intellectuels; Krek Mira; Krek Milena; Krek Miroslav; f. 26 – Krek Lavra; Krek Bogomil in Larich Julij. Razen načrta Knjižničnega reda Centralne knjižnice v justični palači v Ljubljani, ki ga hrani Centralna pravosodna knjižnica, se vsi citirani dokumenti nahajajo v zgoraj navedenih arhivskih fondih.

- 2 Maturo je opravil 14. 7. 1893 na prvi državni gimnaziji v Gradcu. Zanimivo je, da je dobil odlično oceno le iz geografije in zgodovine. Druga zanimivost maturitetnega spričevala je, da vsebuje tudi oceno iz slovenskega jezika kot maternega jezika. Kopijo maturitetnega spričevala hranita ZAMU in SI AS 812, f. 10.
- 3 Kopije prevodov potrdil o opravljenih državnih izpiti gl. v Krekovi personalni mapi v ZAMU in v SI AS 812, f. 10.
- 4 Kot je razvidno iz promocijske listine, je bil takratni rektor Univerze Karla in Franca v Gradcu kanonist Friedrim Thaner, dekan fakultete pravni zgodovinar in numizmatik Arnold Luschin von Ebengreuth, ki je bil po očetovi strani doma iz Ribnice, promotor pa profesor politične ekonomije Richard Hildebrand. Prepis promocijske listine v SI AS 812, f. 10.
- 5 Gl. prevod potrdila z naslovom Absolutorium, ki je bilo izdano v imenu rektorja Univerze v Gradcu in dekana pravno- in državnoznanstvene fakultete Univerze v Gradcu o predmetih, ki jih je Krek poslušal od zimskega semestra 1893/4 do poletnega semestra leta 1896/7. V tem času je obiskoval predavanja iz naslednjih nepravniških predmetov: Primerjalno glasoslovje staroslovanskega jezika, Seminar za slovansko filologijo (obiskoval ga je vsa leta študija), Vpliv krščanstva na jezik in mythos Slovanov, Kopitar in slovanska filologija, Razlaga »Slova o polku Igorevč«, Izvor in pomen kulturnih besed slovanskih jezikov, Nauk o staroslovanski fleksiji, Početki slovanske umetne poezije, Primerjalna sintaksa slovanskih jezikov, Slovanska sorodstvena imena, Formacija in funkcija glagola slovanskih jezikov, Dobrowsky in slovanska filologija, Metodika gledanja umetnin: Rafael, Slovanska narodna epika, Historični razvoj slovanskih jezikov, Zgodovina slovanske filologije, Začetki slovanske pisave in literature, Sandro Boticelli in romantiki renesanse. Koliko je na izbor teh predmetov vplival oče, ki je nekatere od naštetih predmetov tudi predaval, ni mogoče reči. Naslovi predmetov so vzeti iz navedenega prevoda potrdila, ki ima datum 31. 7. 1897. Kopiji sta v ZAMU in v SI AS 812, f. 10.
- 6 Kopiji potrdila v ZAMU in v SI AS 812, f. 10, kjer je tudi izvirk potrdila.
- 7 Emil August Strohal (1844–1914) je bil doma iz bližine Innsbrucka. Pravo je študiral v Gradcu. Najprej je bil odvetnik, nato pa se je usmeril v akademske vode. Na univerzi v Gradcu se je leta 1875 habilitiral za civilno pravo in že šest let kasneje postal redni profesor. Iz Gradca je odšel na univerzo v Göttingenu, kjer je nasledil Rudolfa von Jheringa, od tod pa na Univerzo v Leipzigu na mesto, ki ga je pred njim imel Johann Emil Kuntze. Strohal je bil predvsem strokovnjak za dedno in stvarno pravo.
- 8 Ludwig Mitteis (1859–1921) je bil doma iz Ljubljane, kjer je bil njegov oče gimnazijski direktor. Pravo je študiral na Dunaju, kamor se je družina preselila, ko je oče postal direktor gimnazije Theresianum. Po promociji je bil najprej sodnik na Dunaju, s tem, da je v študijskem letu 1882/83 nadaljeval študij v Leipzigu. Leta 1884 se je na Dunaju

sko in nemško dedno pravo ter sodeloval pri praktikumu iz civilnega prava, pri drugem pa je poslušal Pandekte in nemško obligacijsko pravo.⁹ V svojem potrdilu o Krekovem obiskovanju vaj iz civilnega prava v zimskem semestru 1902/3 je Strohal zapisal, da je Krek obiskoval vaje »z veliko marljivostjo in se jih je redno udeleževal s pismenimi deli, ki so pričala o temeljitem znanju in o samostojnosti in zrelosti juristične sodbe«. ¹⁰ Kreku je tudi ponudil sodelovanje pri korekturah tretje izdaje svojega najbolj znanega dela *Das deutsche Erbrecht*¹¹ in pri pripravi svojega dela Planckovega komentarja BGB.¹² Krek zaradi drugih obveznosti Strohalovih ponudb ni mogel sprejeti.

18. decembra 1904 je pravosodno ministrstvo izdalo odlok, da se sodni adjunkt dr. Krek razreši službovanja na c. kr. okrajnem sodišču v Ljubljani in vpokliče na »pomožno službovanje v sekretariatu Vrhovnega Sodnega in Kasacijskega dvora¹³ proti plačilu potnih stroškov in priznavši mu dunajsko aktivitetno doklado začasno za dobo šest mesecev«. ¹⁴ Krek je na vrhovnem sodišču ostal za stalno in predsednik tega sodišča ga je oktobra 1907 imenoval za svetovalnega, leta 1911 pa za dvornega sekretarja vrhovnega sodišča.¹⁵ To je bilo stalno mesto v samem vrhu sodne oblasti takratne monarhije.

11. maja 1918 se je Krek prijavil na razpisano mesto svetnika višjega deželnega sodišča v Mariboru, ki je bilo 7. maja 1918 objavljeno v uradni prilogi časopisa *Wiener Zeitung*.¹⁶ Odgovor je dobil 20. septembra 1918. Z njim ga je predsednik Vrhovnega in kasacijskega sodišča obvestil o dopisu pravosodnega ministrstva, da je »njegovo cesarsko in Kraljevo apostolsko veličanstvo« blagovolilo z najvišjim sklepom od 14. septembra 1918 milostno brez pristojbin podeliti dvornima tajnikoma vrhovnega in

habilitiral za rimsko pravo in postal privatni docent. Leta 1887 je sprejel vabilo na Nemško univerzo v Pragi, kjer je postal izredni in nato redni profesor. Leta 1895 se je kot profesor vrnil na Dunaj, od leta 1899 pa je bil profesor v Leipzigu. Ludwig Mitteis velja za utemeljitelja pravne papirologije in enega od najbistrejših romanistov. S svojim delom je presegel meje takrat v Nemčiji še aktualnega pandektizma in se usmeril v preučevanje rimskega prava v širšem zgodovinskem in socialnem kontekstu sredozemskega območja.

- 9 Gl. prevod potrdila o predmetih, ki jih je poslušal v Leipzigu v Krekovi personalni mapi v SAZMU in v SI AS 812, f. 10.
- 10 Gl. prevod potrdila z dne 28. 1. 1903 v Krekovi personalni mapi v ZAMU in v SI AS 812, f. 10.
- 11 Emil Strohal, *Das deutsche Erbrecht auf Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuchs. Zweiter Band* (Berlin: J. Gutentag, 1903–04).
- 12 Tako Škerlj, »Gregor Krek«, 15.
- 13 Vrhovno sodišče, ki je nasledilo Vrhovni pravosodni urad (Oberste Justizstelle), je bilo ustanovljeno s cesarskim patentom 7. 8. 1850 (Kaiserliches Patent vom 7. August 1850, wodurch die Organisation des obersten Gerichts- und Cassationshofes in Wien festgesetzt wird, v: *Allgemeines Rechts-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich, CIX. Stück*, Ausgegeben und versendet am 10. 8. 1850. Nr. 325).
- 14 Gl. prevod dopisa deželnosodnega svetnika in predstojnika urada Tomaža Einspielerja z dne 22. 12. 1904, s katerim obvešča Kreka o njegovi prestavitvi na Dunaj, v Krekovi personalni mapi v ZAMU in v SI AS 812, f. 10. Tam je tudi nemški izviren dopis.
- 15 Gl. Krekov Personalstandesausweis in *Službeni list* iz leta 1923 ter prevod listine o imenovanju za svetniškega sekretarja 4. 10. 1907 (Krek je prisegel 8. 10. 1907 »v polnem zboru svetnikov c. kr. Vrhovnega in Kasacijskega Dvora v roke Njegove Ekscelence gospoda Prvega predsednika dra. Ignacija plem. Buberja«) oziroma prevod listine o imenovanju za dvornega sekretarja z dne 19. 10. 1911 (Krek je »v novi svoji službeni lastnosti storil predpisano službeno prisego v polnem zboru svetnikov ...« 24. 10. 1911). Kopije prevodov teh dokumentov se nahajajo v Krekovi personalni mapi v ZAMU in v SI AS 812, f. 10, kjer sta tudi nemška izvirnika.
- 16 Gl. kolkovani in podpisani izviren dopis v SI AS 812, f. 10. Povzetek njegove prošnje se glasi: Dr. Gregor Krek, k. k. Hofsekretär des Obersten Gerichts- und Kassationshofes, bittet um die Verleihung der beim k. k. Kreisgerichte in Marburg ausgeschriebenen Stelle eines Oberlandesgerichtsrates.

kasacijskega sodišča dr. Thaddäusu Puzyna Kniažu in dr. Gregorju Kreku naslov in značaj svetnikov višjega deželnega sodišča.¹⁷

S tem je Krekova kariera na vrhovnem sodišču monarhije dosegla zadnjo stopnjo. 30. novembra 1918, torej že po koncu prve svetovne vojne, je dobil Krek pismo drugega predsednika vrhovnega sodišča Berke.¹⁸ V njem mu je ta sporočil, da kot bivši avstrijski državni uslužbenec nenemške narodnosti ne prihaja v poštev za to, da bi ga prevzela nemška avstrijska država. Zato je bil s koncem novembra 1918 razrešen in so mu ustavili izplačevanje dohodkov.¹⁹ 19. decembra 1918 je dobil Krek od istega Berke še en dopis. Prevod se glasi:

»Gospodu dvornemu sekretarju z naslovom in značajem višjega deželnega svetnika bivšega Vrhovnega sodnega in Kasacijskega Dvora Dr. Gregorju Kreku. Prilikom Vašega slovesa od sekretarjata bivšega Vrhovnega Sodnega in Kasacijskega Dvora Vam kot bivši drugi prezident tega sodnega dvora izrekam za Vaše požrtvovalno in izredno službovanje pri tem sekretarjatu svojo najiskrenejšo zahvalo in svoje popolno priznanje.«²⁰

Čeprav je šlo morda v veliki meri za formalnost, lahko verjamemo, da je bilo v predsednikovih besedah tudi nekaj iskrene hvaležnosti in obžalovanja, da se mora posloviti od tako odličnega sodelavca. S to zahvalo je bila sklenjena bleščeča Krekova sodna kariera v času monarhije. Ob vsem tem vzbujajo posebno občudovanje neverjetno dober in zanesljiv pregled, ki ga je imelo avstrijsko pravosodno ministrstvo nad obetavnimi mladimi sodniki. Samo tako si lahko razložimo strm karierni vzpon nekaterih slovenskih (pa tudi drugih) pravnikov, ki so jih z nepomembnih provincialnih sodišč poklicali na vrhovno sodišče, kjer so v polni meri opravičili pričakovanja. Ključno vlogo pri iskanju novih kadrov so, kot bomo videli, igrali slovenski pravniki, ki so že delovali v pravosodju na Dunaju. V tem primeru lahko občudujemo predanost teh ljudi skupnemu cilju – krepitvi narodovega potenciala. Zato med njimi ni bilo nevoščljivosti in tekmovalnosti.

Kreka je že v času njegovega delovanja na Dunaju vlekla tudi akademska kariera. Kot bi izhajalo iz njegovega podpisa, je bil evidentirani docent za avstrijsko privatno pravo na višjem trgovskem zavodu.²¹ Za kateri zavod je šlo, nisem mogel ugotoviti.

17 Gl. nemški izvirknik in kopijo prevoda dopisa v SI AS 812, f. 10.

18 Slovenski prevod dopisa ima glavo: »Predsednik nemškoavstr. Vrhovnega sodišča«, ki ju v nemškem izvirkniku (SI AS 812, f. 10) ni. Podpisani Berka je bil, kot izhaja iz njegovega dopisa z dne 19. 12. 1918, drugi predsednik sodišča. Prvi predsednik vrhovnega in kasacijskega sodišča v tem času je bil dr. Ignaz Freiherr von Ruber. Gl. *Liste der Präsidenten des Obersten Gerichtshofes (OGH)*, <https://www.ogh.gv.at/der-oberste-gerichtshof/liste-der-praesidenten-des-ogh/>, pridobljeno 20. 4. 2019.

19 Gl. nemški izvirknik in kopijo prevoda dopisa v SI AS 812, f. 10.

20 Kopija prevoda dopisa se nahaja v Krekovi personalni mapi v ZAMU in v SI AS 812, f. 10.

21 Tako se je podpisal na brzojavki, ki jo je 31. 10. 1918 poslal Narodnemu svetu v Ljubljani. Koncept brzojavke in potrdilo o oddaji sta ohranjena v SI AS 812, f. 8.

Slovenski pravniki na vrhovnem sodišču in v vrhovih pravosodne uprave na Dunaju

Krek ni bil edini Slovenec, ki je v tistem času delal na pravosodnem ministrstvu oziroma na Vrhovnem sodišču na Dunaju in kasneje nadaljeval svojo poklicno pot v pravosodni upravi ali na novoustanovljenem Višjem deželnem sodišču v Ljubljani oziroma še kasneje na pravni fakulteti slovenske univerze. Poleg njega so bili to še Janko Babnik, Milan Škerlj, Mihael Gabrijelčič, Ivan Kavčnik, Fran Dukič in Janko Polec. Vsi so bili briljantni pravniki in so znali svoj prirojeni talent nadgraditi z izjemno marljivostjo. Krek, Kavčnik, Gabrijelčič in Dukič so po razpadu monarhije nadaljevali svojo poklicno pot kot sodniki Višjega deželnega sodišča v Ljubljani. Škerlj in Polec sta delovala v sodni upravi. Kavčnik in Babnik sta ostala na sodišču oziroma v upravi, Krek, Polec in Škerlj pa so postali profesorji novoustanovljene pravne fakultete.

Krek, Polec in Škerlj so bili namreč že na začetku dvajsetega stoletja izbrani za akademsko pot. Bili so dobitniki državne štipendije ministrstva za uk in bogočastje, katere namen je bil izobraziti učitelje za prihodnjo slovensko univerzo.

Posebno mesto med slovenskimi pravniki, ki so v začetku prejšnjega stoletja delovali na Dunaju, ima Ivan Žolger (1867–1925),²² ki je kot edini Slovenec postal minister v avstrijski vladi. Po klasični gimnaziji v Mariboru je študiral v Gradcu in Parizu, ves čas šolanja pa se je preživljal z inštrukcijami. Njegov študijski uspeh je bil vseskozi odličen, tako da je bil leta 1895 promoviran *sub auspiciis imperatoris*. Ta čast je konec 19. stoletja pripadala le najboljšim od najboljših. Prvi pogoj je bil, da je kandidat vse obveznosti od mature do doktorata opravil z odličnim uspehom. Ker je bilo število podelitev na leto omejeno in je krožilo med univerzami, te časti ni dosegel vsak odličen študent.

Po koncu študija je bil Žolger najprej pripravnik pri politični upravi za Štajersko in namestništvo v Gradcu. Leta 1898 je postal koncipient na ministrstvu za uk in bogočastje, od leta 1902 je bil v ministrskem predsedstvu ministerialni podtajnik. Leta 1905 je postal ministerialni tajnik, leta 1908 sekcijski, leta 1911 pa ministerialni svetnik oziroma leta 1915 sekcijski načelnik. Kot tak je vodil nov državnopravni oddelek, ki se je ukvarjal z ustavnopravnimi vprašanji. Leta 1917 je bil Žolger imenovan za ministra brez listnice v uradniški vladi Ernsta Seidlerja z nalogo, da pripravi ustavno reformo za federalizacijo avstrijske polovice monarhije. Zaradi nasprotovanj nemških krogov in nesoglasij s Seidlerjem je maja 1918 odstopil s položaja ministra.

Žolger se je že leta 1900 habilitiral na pravni fakulteti dunajske univerze ter postal izpraševalec pri državoslovnem izpitu. Leta 1918 je bil na isti fakulteti imenovan za rednega profesorja.

22 Več o njem Miloš Rybář, *Žolger, Ivan, vitez (1867–1925) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi909172/#slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 20. 4. 2019. Gl. tudi nekrolog, ki ga je ob Žolgerjevi smrti objavil dr. A. [Rudolf, Andrejka – ?], »Ivan Žolger,« *Slovenski pravnik* 39, št. 5/6 (1925): 130–33 oz. članek Vladimirja Simiča »Ivan, Žolger,« v: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 15 (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001), 374, 375.

Po razpadu monarhije je postal predsednik upravne komisije Narodne vlade in je izdelal osnutek začasne »ustave« za Slovenijo.²³ Na predlog podpredsednika vlade Kraljevine SHS Antona Korošca je postal slovenski zastopnik na mirovni konferenci v Parizu in zastopnik Kraljevine SHS na prvi skupščini Društva narodov leta 1920 v Ženevi.

Žolger je bil izjemna osebnost in izreden pravni strokovnjak. Njegovo zadnje delo o meddržavnem pravu je sicer ostalo nedokončano, trajen pomen pa imata knjigi *Oesterreichisches Verordnungsrecht*²⁴ in *Der staatsrechtliche Ausgleich zwischen Oesterreich und Ungarn*.²⁵ Obe sta doživeli več ponatisov, zadnjega še leta 2018! Največ o Žolgerjevi temeljitosti in poklicnem etosu pove dejstvo, da se je za pisanje knjige o avstrijsko-ogrski poravnavi naučil madžarsko. Bil je prepričan, da lahko le tako zanesljivo sodi o skladnosti obeh jezikovnih verzij.

Prvi med naštetimi pravniki, ki je bil poklican na službovanje v justično ministrstvo na Dunaj, je bil dr. Janko Babnik (1861–1927).²⁶ Po končani gimnaziji v Mariboru je študiral pravo na Dunaju, kjer je bil promoviran leta 1884. Sodno pripravništvo je opravil na okrajnem sodišču v Ljutomeru in deželnem sodišču v Ljubljani. Po opravljenem sodniškem izpitu je služboval na okrajnih sodiščih v Litiji in Logatcu ter na deželnem sodišču v Ljubljani. Leta 1892 je dobil šestmesečni dopust, da je uredil nemško-slovensko pravno terminologijo.²⁷ Leta 1897 je bil poslan na Saško, da bi spoznal organizacijo in uradovanje nemških sodišč. Postal je pisarniški inštruktor in je v povezavi s tem obiskal praktično vsa sodišča na Kranjskem. Leta 1898 je bil prestavljen na pravosodno ministrstvo na Dunaj, kjer je najprej deloval v referatu za sodno inšpekcijo, kasneje pa za zemljiško knjigo in sodne depozite. Službo na ministrstvu je sklenil na položaju ministrskega svetnika. Sodeloval in pomagal je slovenskim uradnikom na Dunaju in bil dejaven član Podpornega društva za slovenske visokošolce. Škerlj je o Babniku, ki je bil zaslužen za to, da so njega in tudi Kreka poklicali na Dunaj, zapisal: »Na Dunaju naju je, prijatelja Kreka in mene, napotil, kje vse se morava javiti in predstaviti, in dal mi je dotedanje osnutke zakona o družbah z om. zavezo, češ da mi bodo služili. Šele ko sem prišel v ministrstvo in bil dodeljen upravnemu referatu za Dalmacijo in Primorsko in legislativnemu referatu za prometno pravo, sem vedel, kaj je Babnik nameraval dve, tri leta prej. Preteklo pa je še več let, preden mi je na šaljiv način povedal, kdo ga je opozoril na mokronoškega sodnika.²⁸ Mislim, da ne bi bilo

23 Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlja Narodne vlade SHS v Ljubljani, imenovana tudi *Žolgerjeva ustava* oziroma *Žolgerjeva naredba*, je bila sprejeta 14. 11. 1918 in objavljena v *Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani*, 21. 11. 1918. Več o tem Katja Škrubej, »Ivan Žolger in Naredba«, <http://www.pf.uni-lj.si/media/govor.katja.skrubej.ivan.zolger.in.naredba.30.10.2018.pdf>, pridobljeno 20. 4. 2019.

24 Ivan Žolger, *Oesterreichisches Verordnungsrecht* (Innsbruck: Wagner'schen Universitaets Buchhandlung, 1898). Zadnji ponatis je izšel leta 2018 v zbirki Scholar Select z utemeljitvijo: »This work has been selected by scholars as being culturally important, and is part of the knowledge base of civilization as we know it.«

25 Ivan Žolger, *Der Staatsrechtliche Ausgleich zwischen Österreich und Ungarn* (Leipzig: Duncker und Humblot, 1911).

26 Gl. Jelka Melik, *Babnik, Janko (1861–1927) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2017), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi132570/>, pridobljeno 20. 4. 2019. Gl. tudi nekrolog, ki ga je napisal Milan Škerlj, »Janko Babnik«, *Slovenski pravnik* 42, št. 1–2 (1928): 36–40.

27 Gl. Janko Babnik, *Nemško-slovenska pravna terminologija* (Dunaj: c. k. dvorna in državna tiskarnica, 1894).

28 Škerlj je bil sodnik v Mokronogu, ko je Babnik stopil z njim in mu med drugim pomagal pridobiti štipendije za študijsko bivanje v Leipzigu. Gl. Rudolf Sajovic, »Milan Škerlj«, *Zbornik znanstvenih razprav* 22 (1948): VI.

nezanimivo poizvedeti, kako sta Babnik in Žolger 'našla' druge Slovence, katere sta spravila, gotovo često s politično pomočjo, na mesta, kjer so si mogli razširiti obzorje, koristiti narodu in pripravljati se za vseučiliško delo, kar ni bil zadnji namen te dobro premišljene 'protekcije', kakor je bil Babnik sploh velik prijatelj naše univerze, naravno, da v prvi vrsti juridične fakultete.«²⁹

Ta odlomek lepo ponazarja mentorsko vlogo in nesebično pomoč, ki sta jo mlajšim kolegom izkazovala Babnik in Žolger. Hkrati pa dokazuje, da je mogoče graditi prihodnost določene skupnosti le, če ima dovolj izobraženih in v širšem okolju uveljavljenih kadrov, če si ti med seboj pomagajo in se spodbujajo in se ne smešijo z vzajemnim onemogočanjem in metanjem polen pod noge. Babnik je, kot je zapisal Škerlj, »naravnost iskal mladih ljudi, iz katerih bi se dalo kaj napraviti«.³⁰

Po razpadu monarhije se je Babnik vrnil v Ljubljano, kjer je prevzel referat za ureditev sodstva, s katerim je bil združen referat pri Poverjeništvu za pravosodje. Ko je bilo leta 1921 Poverjeništvu za pravosodje ukinjeno, je prevzel vodenje Oddelka ministrstva pravde v Ljubljani, ki ga je nasledilo. Leta 1922 je bil imenovan za predsednika Višjega deželnega sodišča.

Ivan Kavčnik (1858–1922)³¹ je po gimnaziji v Ljubljani študiral pravo na Dunaju in v Gradcu. Po sodniškem izpitu (1886) je bil pristav in preiskovalni sodnik na deželnem sodišču v Ljubljani, kjer je bil naslednje leto imenovan za tajnika. Z Babnikovo pomočjo je postal sodni nadzornik višjega deželnega sodišča v Trstu. Leta 1905 je postal pravni svetnik, leta 1912 pa predsednik prizivnega senata. Leta 1909 je bil imenovan za višjega sodnega svetnika, leta 1914 pa za dvornega svetnika na Vrhovnem in kasacijskem sodišču na Dunaju v referatu za primorsko in dalmatinsko okrožje. To naj bi bila koncesija graškim Nemcem, ki niso hoteli, da bi bil kot zaveden Slovenec v referatu za graško okrožje in bi smel glasovati v senatu, ki bi obravnaval zadeve iz pristojnosti tega okrožja.

Po razpadu monarhije je bil imenovan za prvega predsednika novoustanovljenega Višjega deželnega sodišča v Ljubljani,³² kjer se je izkazal s svojimi izrednimi organizacijskimi sposobnostmi. Kot predsednik sodišča je bil eden od pobudnikov za oblikovanje pravosodne knjižnice in je v Kreku našel tudi odličnega realizatorja te ideje.

29 Škerlj, »Janko Babnik,« 37.

30 Cit. po Sajovic, »Milan Škerlj,« VI.

31 Gl. nekrolog »Ivan Kavčnik,« *Slovenski pravnik* 36, št. 10–12 (1922): 257–63. Gl. tudi: Janko Polc, *Kavčnik, Ivan (1858–1922) – Slovenska biografija* (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi269387/#slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 20. 4. 2019. Prim. Marjan Bajc, *Kavčnik, Ivan (1858–1922) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi269387/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 6. 9. 2019.

32 Pri tem očitno ni šlo čisto brez težav. Kot piše Fran Milčinski, naj bi mu poverjenik Narodne vlade za Slovenijo za industrijo in trgovino dr. Karel Triller (1862–1926) pokazal »pismo z Dunaja, kjer se protestira zoper namestitve Kavčnika (ki ima na vesti dr. Drinkovičevo obsodbo), dr. Polca in Gabrijelčiča (oba nemškutarja). – Fran Milčinski, *Dnevnik 1914–1920* (Ljubljana: Slovenska matica, 2000), 405.

Dr. Mate Drinković je bil hrvaški politik in publicist. Zaradi veleizdaje je bil obsojen na pet let zavora, vendar je bil v okviru amnestije 2. 7. 1917 izpuščen na prostost. Po razpadu monarhije je bil tajnik osrednjega odbora Narodnega sveta Države SHS in večkrat minister v Kraljevini SHS. Gl. Ivo Perić, *Mate Drinković. Hrvatski biografski leksikon*, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5410>, pridobljeno 20. 4. 2019.

Janko Polec (1880–1956)³³ je imel podobno poklicno pot kot Krek. Pravo je študiral na Dunaju in v Gradcu, kjer je bil promoviran leta 1903. Podobno kot Krek je tudi pet let mlajši Polec po promociji začel delati v sodstvu. Kmalu so ga opazili kot potencialnega učitelja na prihodnji slovenski univerzi in izbrali za državno štipendijo. Z njeno pomočjo se je v študijskem letu 1904/5 izpopolnjeval v Berlinu pri takrat najbolj znamenitem kazenskem pravniku Franzu von Lisztu.³⁴ Rezultat tega izpopolnjevanja je bila 408 strani obsegajoča knjiga *Materialien zur Lehre von der Rehabilitation*, ki jo je pisal po naročilu mednarodnega združenja kriminalistov (*Internationale Kriminalistische Vereinigung*) skupaj z Lisztovim asistentom in kasnejšim profesorjem kazenskega prava v Hamburgu, Ženevi in Bernu, Švicarjem Ernstom Delaquisom (1878–1951). Izšla je leta 1905 v Berlinu.³⁵ Liszt je Polcu predlagal, naj ostane v Nemčiji in se posveti akademski karieri. Polec je to odklonil, podobno kot je leta 1907 odklonil povabilo, naj prevzame profesuro za kazensko pravo na Univerzi v Sofiji.

Tajništvu Vrhovnega sodišča na Dunaju je bil dodeljen leta 1910. Za razliko od Kreka je bil Polec kmalu po prihodu na Vrhovno sodišče dodeljen evidenčni pisarni za enotno judikaturu in bil leta 1912 imenovan za svetniškega tajnika. Leta 1917 je bil prestavljen v mladinski oddelek in oddelek za socialno zavarovanje novoustanovljenega socialnega ministrstva, kjer je bil leta 1918 imenovan za ministerialnega tajnika. Ker ga je že takrat privlačila pravna zgodovina, je velik del svojega prostega časa prebil v dunajskih arhivih.

Po razpadu monarhije je verjetno pričakoval, da bo postal sodnik novoustanovljenega Višjega deželnega sodišča v Ljubljani, vendar ga niso povabili k sodelovanju.³⁶ Najprej je bil član jugoslovanske likvidacijske komisije pri socialnem ministrstvu in referent za kazenske zadeve pri poverjeništvu za pravosodje. Nato je nekaj časa vodil pravni odsek državnih železnic v Ljubljani. S pravno fakulteto je sodeloval od leta 1920 kot honorarni predavatelj. Leta 1925 je v celoti prešel na fakulteto, kjer je postal redni profesor za pravno zgodovino, leta 1938 pa tudi član novoustanovljene akademije znanosti in umetnosti. Po koncu druge svetovne vojne je bil z univerze »umaknjen« na pravno terminološko komisijo pri SAZU. Razlog za Polčevo odstranitev z univerze ni

33 Več o njem gl. Polec, *Janko (1880–1956) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi445951/#slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 20. 4. 2019. Gl. tudi Vladimir Simič, »Janko Polec,« SAZU, <http://www.sazu.si/clani/janko-polec>, pridobljeno 20. 4. 2019. Rudolf Sajovic, »In memoriam (Janko Polec),« *Zbornik znanstvenih razprav* 26 (1956): 197.

34 Franz von Liszt (1851–1919) je bil doma z Dunaja, kjer je tudi študiral. Po habilitaciji v Gradcu (1876) je bil profesor na univerzah v mestih Gießen, Marburg, Halle in Berlin, kjer je predaval kazensko in mednarodno javno pravo. Poleg številnih razprav in člankov sta njegovi najbolj znameniti deli sistema *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, ki je v letih od 1881 do 1932 doživel šestindvajset izdaj, ter *Das Völkerrecht. Systematisch dargestellt*, ki je doživel enajst izdaj.

Profesor Liszt je bil tudi politično dejaven. Kot poslanec Napredne ljudske stranke (Fortschrittliche Volkspartei) je bil poslanec v pruski poslanski zbornici in v nemškem državnem parlamentu (Reichstag). Profesor Liszt je bil bratranec skladatelja Franca Liszta, ki je svoj dedni plemiški naslov prenesel na njegovega očeta.

35 Ernst Delaquis in Janko Polec, *Materialien zur Lehre von der Rehabilitation*. [Im Auftrage der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung] (Berlin: Guttentag Verlagsbuchhandlung, 1905).

36 Kot piše Fran Milčinski, naj bi Polcu očitali nemškutarstvo. – Milčinski, *Dnevnik*, 405, 408. Polec mu je, kot navaja, 10. 12. 1918 rekel: »Izvedel sem, da je Narodni svet se izjavil zoper moje imenovanje, češ da sem nemškutar. Užaljen sem, najraje bi tožil.« – *Ibid.*, 408.

jasen, saj se politično ni udeleževal in je bil vrh tega ugleden strokovnjak in prvoborec za slovensko univerzo. Vsekakor je šlo za eno od žal ne tako redkih krivic takoj po koncu vojne, katere žrtev je bil eminenten znanstvenik in pedagog.

Peti pomemben slovenski pravnik na Dunaju v času pred prvo svetovno vojno je bil Milan Škerlj (1875–1947).³⁷ Po klasični gimnaziji v Novem Mestu je študiral pravo na Dunaju, kjer je bil promoviran leta 1899. Leta 1900 je opravil sodniški izpit in bil imenovan za sodnega pristava v Mokronogu. V študijskem letu 1902/3 se je s pomočjo državne štipendije za bodoče profesorje slovenske univerze izpopolnjeval na Univerzi v Leipzigu. Obiskoval je predavanja in seminarje profesorjev Ludwiga Mittheisa, Emila Strohala, Emila Alberta Friedberga³⁸ in Rudolfa Sohma.³⁹ Osredotočal se je predvsem na menično in trgovinsko pravo. V Leipzigu je tudi začel pisati habilitacijski spis s področja delniškega prava, ki pa mu ga ni uspelo dokončati.

Leta 1904 je bil kot sodnik brez stalnega službenega mesta dodeljen deželnemu sodišču v Gradcu, nekaj mesecev kasneje pa pravosodnemu ministrstvu na Dunaju. Leta 1908 je postal namestnik državnega pravdnika v Ljubljani, leto kasneje ministerialni podtajnik, leta 1912 ministerialni tajnik, leta 1917 pa sekcijski svetnik v zakonodajnem oddelku pravosodnega ministrstva na Dunaju. Med drugim je sodeloval pri pripravi zakona o družbi z omejeno odgovornostjo. Po razpadu monarhije je prevzel poverjenišvo za pravosodje in leta 1920 postal sodni svetnik. Od leta 1920 je honorarno predaval trgovinsko in menično pravo na pravni fakulteti v Ljubljani. Leta 1924 je postal redni profesor in je poslej deloval samo še na fakulteti. Leta 1940 je postal član Akademije znanosti in umetnosti.

O Mihaelu Gabrijelčiču (1854–1944) je manj znanega. Ne omenjata ga niti *Slovenski biografski leksikon* niti *Primorski slovenski biografski leksikon*. Nekaj podatkov vsebujeta nekrologa, ki sta ju objavila časopis *Jutro*⁴⁰ in *Slovenec*.⁴¹ Gabrijelčič je bil rojen v Plaveh. Po končani gimnaziji je študiral pravo na Dunaju, kjer je leta 1882 opravil sodniški izpit. Tudi njemu očitno ni uspelo opraviti doktorata, verjetno zato, ker sta mu med

37 Gl. Vladimir Murko, *Škerlj, Milan (1875–1947) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi654536/#slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 20. 4. 2019. Bojan Zabel, »Milan Škerlj,« v: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 13 (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999), 45. Gl. tudi obširni nekrolog: Rudolf Sajovic, »Milan Škerlj,« v: *Zbornik znanstvenih razprav* 22 (1948): I–XXIV.

38 Emil Albert Friedberg (1837–1910) je bil eden od najbolj znamenitih nemških kanonistov. Po študiju v Berlinu in Heidelbergu se je habilitiral in predaval v Berlinu, Halleju, Freiburgu in Leipzigu, kjer je med drugim postal častni meščan. Njegovo največje delo je bila nova, kritična izdaja *Corpus iuris canonici* (1879–81). Med njegovimi deli so najbolj znana: *Lehrbuch des katholischen und evangelischen Kirchenrechts* (1895), *Die Geschichte der Zivilhe* (2. izdaja: 1877), *Verfassungsgesetze der evangelisch-deutschen Landeskirchen* (1885) pa tudi *Formelbuch des deutschen Handels-, Wechsel-, und Seerechts* (3. izdaja: 1894).

39 Gotthold Julius Rudolph Sohm (1841–1917) je bil pravnik in cerkveni zgodovinar. Pravo je študiral v Rostocku, Berlinu, Heidelbergu in Münchnu. Doktorsko disertacijo je napisal s področja rimskega prava. Raziskoval je predvsem nemško pravno zgodovino, trgovinsko pravo in cerkveno pravo. Bil je profesor v Göttingenu, Strasbourgu in Leipzigu. Sodeloval je pri pripravi osnutka nemškega civilnega zakonika (BGB) in imel tudi uvodni govor v državnem zboru (Reichstag) v procesu njegovega sprejemanja leta 1896. Njegova najbolj znana dela so: *Institutionen des römischen Rechts* (1884), *Kirchengeschichte im Grundriß* (1888) in *Kirchenrecht* (1892). Sohm se je udeleževal tudi politično.

40 *Jutro*, 28. 4. 1944, 3, Mihael Gabrijelčič (1854–1944).

41 *Slovenec*, 29. 4. 1944, 2, Mihael Gabrijelčič (1854–1944).

študijem umrla starša. Kot sodnik je služboval na različnih sodiščih na Goriškem v Istri in Tolminu. Leta 1898 je bil imenovan za deželnosodnega svetnika v Gorici, od koder je leta 1906 odšel na apelacijsko sodišče v Trst. Tri leta kasneje je bil imenovan za dvornega svetnika pri vrhovnem in kasacijskem sodišču na Dunaju. Narodna vlada SHS ga je 23. novembra 1918 imenovala za sodnika Višjega deželnega sodišča v Ljubljani, kjer je ostal do upokojitve leta 1922. Gabrijelčič je bil ugleden pravnik in društvo Pravnika ga je izvolilo za častnega člana. Več let je bil predsednik čitalnice v Trstu in Gorici.

Od dunajskih vrhovnih sodnikov je najmanj znanega o Franu Dukiču. Kot navaja Katja Škrubej,⁴² je Dukič najprej služboval na Goriškem. Leta 1893 je bil iz Bovca prestavljen v Sežano, od tod je napredoval na položaj deželnosodnega svetnika v Trstu, od tod pa je bil prestavljen za predsednika okrožnega sodišča v Rovinju. Po razpadu monarhije je bil imenovan za sodnika Višjega deželnega sodišča v Ljubljani.

Našteti slovenski pravniki na Dunaju so med seboj sodelovali in, kot kaže, tudi prijateljevali.⁴³ Osnutek Krekovega dopisa Žolgerju lepo ilustrira njihove medsebojne odnose:

»Polec mi je včeraj prekinil telefonsko zvezo in mi tako onemogočil, nadaljevati prekinjeni razgovor, pred vsem pa tudi zahvaljevati se Ti najiskrenejše za Tvojo posebno ljubeznivost, s katero si blagovolil misliti name pri oddaji karte. Zelo žal mi je bilo, da se nisem mogel odzvati Tvojemu preprijaznemu povabilu, ker sem imel referentovske sedeže za koncert Češkega kvarteta in za Rubinsteinov koncert in s tem tudi dolžnost prisostvovati koncertoma in o njih poročati. Sicer bi bil zelo rad šel v opero, ki jo morem le redko obiskovati. Ponavljam torej svojo najiskrenejšo hvalo na Tvoji izredni ljubeznivosti ter se Ti priporočam s srčnimi pozdravi.

Tvoj z odl. spoštovanjem udani, Krek.«⁴⁴

42 Katja Škrubej, »Vzpostavitev vrhovnega sodstva na Slovenskem: glavne razvojne poteze in zgodovinski pomen,« v: *Sto let vrhovnega sodstva na Slovenskem*, ur. Vladimir Horvat (Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2018), 34, op. 90.

43 V SI AS 812 je ohranjeno nekaj njegove korespondence z omenjenimi dunajskimi kolegi. Nekaj dopisovanja med njim in Žolgerjem smo že omenili. Krek se je tikal tudi z Mihaelom Gabrijelčičem, ki ga je naslavljal z *Dragi prijatelj*. Septembra 1939 je Gabrijelčič Kreku napisal: *Velespoštovani in dragi prijatelj. Tvoje ljubeznive čestitke, izražene mi o priliki mojega življenjskega jubileja, so me izredno razveselile. Tem bolj, ker vem, da prihajajo od blagega in iskrenega prijatelja. Sprejmi zatorej dragi Gogmir mojo najsrčnejšo zahvalo in sem Tvoj udani in hvaležni Mih. Gabrijelčič*. Enako ga naslavlja tudi v pismu z dne 6. 9. 1939.

Od Kavčnika je v arhivu (SI AS 812, f. 7) ohranjeno le uradno pismo, v katerem vabi Kreka v imenu društva Pravniki, da ob njegovi 25-letnici prispeva kakšno znanstveno razpravo. Zato je slog formalen. Presenetljivo formalen je tudi slog dopisovanja s Polcem. Žal so v arhivu (SI AS 812, f. 8) ohranjeni le trije lističi s sporočili, tako da je težko soditi o tem, kakšen je bil sicer stil njeguna občevanja. Zelo pristrčna so Škerljeva pisma (SI AS 812, f. 9). Od začetnega *Velečastiti* oziroma *Čenjeni gospod kolega* (1908) sta prešla na *Dragi prijatelj* oziroma *Dragi moj* (1931). Kdaj je prišlo do spremembe, ni jasno, ker v arhivu ni korespondence med letoma 1909 in 1931. Arhiv hrani tudi sedem Dolenčevih pisem Kreku (SI AS 812, f. 6). Dolenc, ki sicer ni bil Krekov sodniški kolega na Dunaju, pač pa na Višjem deželnem sodišču v Ljubljani in na Pravni fakulteti, Kreka titulira z *Dragi prijatelj*, *Velečastiti prijatelj* ali *Dragi*. Pisma končuje s *srčnimi* ali *najpristrčnejšimi pozdravi*. Od Frana Dukiča sta v arhivu ohranjeni dva listka, en slovenski in en nemški. V slovenskem, ki je datiran z 9. 10. 40, ga naslavlja z *Visoko spoštovani gospod profesor*, končuje pa z *Vaš iskreno udani Fran Dukič*. Nemškega, ki je datiran z 25. 5. 1916, končuje z *Mit kollegialem Gruß*; tudi naslavlja ga s *Kollege*, iz česar lahko sklepamo, da nista imela posebno tesnih odnosov. Zelo pristrčne odnose je imel Krek s predsednikom ljubljanskega sodišča Tomažem Einspielerjem (SI AS 812, f. 6). Einspieler dopise redno začelja s *Carissime*, končuje pa s *Prisrčno* (oziroma *Najsrčnejše*) *Te pozdravlja Tvoj udani*. Krek ga naslavlja z *Velečastiti gospod svetnik*, *dragi prijatelj*, pismo pa končuje s *Tvoj udani*.

44 Na s peresom napisanem osnutku je s svinčnikom pripisano Žolger in slabo čitljiv datum 21. 8. 17. – SI AS 812, f. 9.

Lahko si predstavljamo, da je Polec nenapovedan vstopil v Krekovo pisarno, ko je ta telefoniral Žolgerju. Morda uradnega pogovora Krek tako ni mogel končati z zahvalo za Žolgerjevo prijazno ponudbo, da vzame vstopnico in gre (verjetno namesto njega) v opero.

Čeprav je bilo komuniciranje med njima sicer slovensko,⁴⁵ je Krek ob njegovem imenovanju za ministra Žolgerju poslal brzozjavno čestitko v nemščini:

»Minister Dr. von Žolger, Ministerratspraesidium, Unendlich erfreut über die besondere Allerhöchste Anerkennung Deiner Verdienste bitte ich Dich meine ergebenden Glückwünsche entgegenzunehmen. Gojmir Krek.«⁴⁶

Našteti slovenski pravniki na Dunaju niso bili le odlični pravni strokovnjaki. Zapisi o njih poudarjajo široko razgledanost in različne nepoklicne interese. V tem pogledu je bil verjetno najbolj izrazit Krek, v katerem sta bili, kot je zapisal Škerlj,⁴⁷ dve duši, »duša znanstvenika in duša umetnika«.

Med seboj so tudi strokovno sodelovali. Tako sta na primer Krek in Škerlj leta 1928 objavila knjigo o uporabi avstrijskih procesnih predpisov v Kraljevini SHS.⁴⁸ Nekdanji dunajski kolegi so še po vrnitvi v Slovenijo med seboj prijateljevali, se družili in razpravljali.⁴⁹ S tem so ustvarjali intelektualno ozračje, ki ga je danes kljub poplavi doktorskih naslovov žal dokaj malo.

III. Krek na Višjem deželnem sodišču v Ljubljani

Krek je na Dunaju brez dvoma skrbno sledil razvoju dogodkov v ožji domovini. Gotovo se je zavedal, da se bo vojna kmalu končala z zmago antante. Verjetno je slutil, da bo moral slej ko prej zapustiti Dunaj. Morda je mogoče njegovo prijavo na sodniško mesto v Mariboru razumeti tudi v tem kontekstu.

Posebej živahne stike z ožjo domovino je Krek ohranjal na področju glasbe. Leta 1901 je ustanovil in vodil dvomesečnik za vokalno in instrumentalno glasbo *Novi akordi*, ki je izhajal do leta 1914.⁵⁰ V tej zvezi je bil v rednih stikih z različnimi slovenskimi glasbeniki.

45 Gl. npr. Žolgerjevo brzozjavko Kroku z dne 24. 4. 1910: Lepa hvala za čestitke in srčen pozdrav, Žolger (SI AS 812, f. 9).

46 Gl. na roko napisano besedilo in potrdilo o oddaji z dne 31. 8. 1917 ob 11.20 v SI AS 812, f. 9. Slovensko bi se čestitka glasila: Minister dr. plemeniti Žolger, Predsedstvo ministrskega sveta. Brezmejno vesel najvišjega priznanja Tvojih zaslug Te prosim, da sprejmeš moje vdane čestitke. Gojmir Krek.

47 Škerlj, »Gregor Krek,« 40.

48 Gregor Krek in Milan Škerlj, *Die österreichischen Zivilprozeßgesetze im Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen. Fassung und Anwendung in ihrem Geltungsgebiete Dalmatien und Slowenien* [Sonderdruck des Nachtrages III aus Neumanns Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen. 4. Auflage] (Wien: Manzsche Verlags und Universitätsbuchhandlung, 1928).

49 Milan Škerlj opisuje, kako so z Babnikom in nekaterimi kolegi hodili na izlete v naravo oziroma posedeli ob kozarcu vina in prijatnem pogovoru. – Škerlj, »Janko Babnik,« 39.

50 O reviji gl. Jurij Snoj, »*Novi akordi*,« v: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 8 (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994), 27.

Krek pa stikov s slovenskimi kolegi doma ni gojil le na področju glasbe, temveč tudi na področju prava. Dr. Bogumil Vošnjak⁵¹ ga je na primer povabil k sodelovanju pri novoustanovljeni jugoslovanski reviji *Veda*.⁵² 15. novembra 1910 mu je napisal:

»Visokočislani g. doktor, Skupina mlajših slovenskim znanstvenikov je sklenila izdati revijo, ki ji bode naloga zasledovati ne samo razvoja slovenskega znanstvenega življenja, ampak ob enem referovati tudi o znanstvenem delu tujine ter poskušati, da se ustvari prepotrebna znanstvena reciprociteta med Slovenci in Hrvati-Srbi. Prihajajo v poštev predvsem državne in socialne vede ter filozofija. Kar se tiče pravnih ved, se bomo pečali predvsem z občnimi problemi pravnih disciplin, nikakor pa ne s praktično jurisprudence, ki ostaja, kakor doslej domena 'Pravnika'.

Ne dvomim, da je zasigurjena Vaša naklonjenost našemu podjetju. Upam, da mi dovolite Vas navesti med sotrudniki 'Vede'. Blagovolite mi odgovoriti do 25. t. m. Z izrazi najodličnejšega spoštovanja Vaš udani Bogumil Vošnjak.«

Krek je Vošnjaku odgovoril 24. novembra:

»Velečastiti gospod doktor! Kakor Vam je morda znano, sem angažiran na več straneh. Razun uradnega posla mi povzročuje zlasti urejevanje 'NAkordov' ogromno veliko dela. Opravičeno domnevate, da bi bil zelo rad pripravljen pri Vašem c. listu sodelovati. Samo obljubiti ne morem danes še ničesar. V kolikor mi bo čas dopuščal in kolikor bo v mojih zares zelo skromnih močeh, Vam bodem pa z veseljem na razpolago. Če se Vam zdi po tej moji izjavi primerno navesti moje ime med sotrudniki, blagovolite le razpolagati ž njim. Želeč Vam in zelo potrebnemu Vašemu podjetju veliko uspeha beležim z najodl. sp. udani.«⁵³

Krek je kajpak sledil tudi političnemu dogajanju. Med drugim je nemudoma odgovoril pozivu Narodnega sveta, ki je vabil k sodelovanju. Že 31. oktobra 1918 je poslal Narodnemu svetu naslednjo brzojavko:

»Z ozirom na poziv 'Narodnega sveta' izjavljam, da bi bil seve tudi jaz s skromnimi svojimi močmi ljubljene domovini na razpolago stopiti, če bi potrebovala. Dr. Gojmir Krek, ckr. višji dež. sodni svetnik pri ckr. najvišjem sodnem in kasacijskem dvoru, ev.

51 Dr. Bogumil Vošnjak (1882–1959) je bil eden od najbolj izobraženih, prodornih in vsestransko nadarjenih ter družbeno angažiranih slovenskih pravnikov v prvi polovici dvajsetega stoletja. Študiral je v Gradcu, Pragi na Dunaju, na pariški École des sciences politiques in v Heidelbergu. Leta 1912 je postal privatni docent za državno pravo na Univerzi v Zagrebu. Sodeloval je pri nastanku krfske deklaracije leta 1917 in bil glavni tajnik jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci v Parizu. Bil je med prvimi profesorji novoustanovljene slovenske pravne fakultete, vendar je po enem letu odšel v Beograd oziroma na veleposlaništvo v Prago. V panslavističnem duhu, zaradi katerega je verjel v en južnoslovanski narod z več plemei, se je zavzemal za unitarno jugoslovansko državo, v kateri upravne enote ne bi bile opredeljene po »plemenskem« načelu. Med drugo svetovno vojno se je pridružil gibanju Draže Mihajlovića. Po vojni je emigriral v ZDA. – Silvo Kranjec, *Vošnjak, Bogumil (1882–1959) – Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi812868/#slovenski-biografski-leksikon>, pridobljeno 6. 9. 2019. Gl. tudi Andrej Vovko, »Bogumil Vošnjak,« v: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 14 (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000), 362.

52 Liberalno usmerjena revija *Veda* je izhajala od leta 1911 do 1915. Poudarjala je zlasti kulturno združevanje južnih Slovanov. Vsega skupaj je izšlo 26 številčk revije. Več o njej Branko Marušič, »Veda,« v: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 14 (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000), 163. Uredništvo revije je Kreka povabilo, naj prevzame referat za slovensko in jugoslovansko glasbo (dopis z dne 25. 3. 1913). Krek je povabilo za stalno sodelovanje s. 4. 1913 zaradi preobremenjenosti zavrnil, ni pa izključil občasnega sodelovanja (SI AS 812, f. 9).

53 Vošnjakovo in Krekovo pismo hrani SI AS 812, f. 9.

docent avstrijskega privatnega prava na višji trg. zavodu (prečrtano: šoli). Dunaj XV, Mariahilfer Gürtel 29/II⁵⁴

2. novembra 1918 je brzojavno čestital poverjeniku za pravosodje slovenske Narodne vlade Vladimirju Ravniharju ob njegovi izvolitvi za ministra za pravosodje: »Spoštovani gospod minister! Dovolite velečastiti g. minister, da Vas iskrenim srcem in globokim zadovoljstvom pozdravljam kot prvega našega ministra pravosodnosti in hkrati prave pravičnosti! Živeli! Z odličnim spoštovanjem udani Vaš dr. Gojmir Krek.«⁵⁵

Očitno je bil Krek glede svojega prihodnjega sodelovanja v stikih z različnimi uradniki Narodnega sveta. Očitno je pri tem prihajalo do nesporazumov. 19. novembra 1918 je poverjeniku za pravosodje Ravniharju poslal naslednje pismo:

»Dr Vladimir Ravnihar, poverjenik za pravosodje. 19/11, 18

Velečastiti gospod poverjenik! Ker izvršuje pošta sedaj svoje posle zelo nezanesljivo, smatram za potrebno, da še Vas velečastiti gospod doktor, nadlegujem s sledečim poročilom:

Dne 31. okt. tl. sem se v prip. pismu, naslovljenem na Narodni svet v Lj. izjavil pripravljenege, postavljam svoje skromne moči v službo domovine. Ker je bilo pozneje razglašeno po dnevnikih, da se je dunajskim uradnikom prijaviti pri g. Gabrščku, sem pisal še temu gospodu. V tem pismu sem prosil osobito, da sem tačas višji deželni svetnik pri najvišjem in kasacijskem dvoru, da me bodo bržkone v kratkem odstavili, ker sem se izrecno prizadeval za Slovence. Z oziroma na dejstvo, da – v kolikor si predstavljam bodoče justične razmere na slov. jugu in se bosta morali kakor v Pragi čimprej ustanoviti višje in vrhovno sodišče v Ljubljani, ker nobena dosedanjih višjih instanc v Gradcu oz. na Dunaju ne judicira več v slov. zadevah, sem izrazil željo, da, če slov. vlada jo nima tu na Dunaju primerne službe za me – kar bi mi bilo zaradi osebnih razmer začasno pač najljubše – bi mogel tudi v domovini ostati pri III. instanci, bodisi pri vrhovnem sodišču ali pri poverjeništvu kot referent. To da menda glede na mojo skozinsko odlično kvalifikacijo in službeno starost ni predrzna ali pretirana želja. Usaj bi na omenjenih mestih deloval pač najuspešnejše z ozirom na mojo znanstveno izobrazbo in dosedanjo prakso. To je bila približno vsebina mojega pisma gu. Gabrščku. G. Gabršček mi je odpisal, da mi svetuje naj si vzamem takoj dopust in se nemudoma odpeljem v Ljubljano, da osebno doženem svojo zadevo.

Ista pošta pa mi je danes prinesla slovenska dnevnika, v katerih slovenska vlada uradnike pozivlja, naj čakajo, da se jih pokliče, Vendar je mar iz tega 'pojasnila' razvidno, da se misli vlada odzivati le na priglase.

Z oziroma na vsa ta dejstva in da si ne bom moral očitati pozneje kake zamere, nikakor pa ne z namenom, da bi svojo osebo porinil v ospredje, si dovoljujem javiti se s tem še pri Vas, velečenjeni g. poverjenik, ponavlja je gori oznanjeno željo oz. prošnjo v morebitno blagohotno vpoštevanje in povdarjanje, da bi bil seve pripravljen po dobljenem dopustu takoj priti v Ljubljano, če Vi to želite. Dokler pa nimam nobene direktive

54 Gl. koncept odgovora in potrdilo poštnege urada o sprejemu v SI AS 812, f. 8.

55 Gl. na roko napisani koncept odgovora in potrdilo poštnege urada o sprejemu v SI AS 812, f. 8.

zastran merodajnega činitelja, se bojim, da bi se moja osebna intervencija smatrala za nepotrebno in brezkoristno nadlegovanje. Če Vam pa morem biti s čim na uslugo, blagovolite razpolagati z menoj po svoje. Vašemu Veleblagorodju udani.«⁵⁶

Krekovo pismo se je križalo z Ravniharjevim osebnim odgovorom Kreku. Poslal mu ga je 20. novembra 1918 in ga z njim povabil k sodelovanju:

»Velecenjeni gospod dvorni tajnik! Usojam se Vas vljudno vabiti da stavite svoje odlične sile na razpolago državi SHS. Za slučaj, da ste pripravljeni slediti temu vabilu, bi vas dodelil v službovanje snujočemu se višjemu deželnemu sodišču v Ljubljani. Pričakujoč cenjeni odgovor beležim z odličnim spoštovanjem udani V. Ravnihar«⁵⁷

Očitno mu je poslal tudi brzojavko, ki pa je v arhivu ni najti. Nanjo je Krek odgovoril 23. novembra 1918. Ohranjen je koncept njegovega odgovora, iz katerega je razvidno, da je bil bržčas precej v zadregi za najbolj ustrezno formulacijo in je iskal najprimernejše besede. Zato je v besedilu veliko črtanja in naknadno vstavljenih besed. Končno besedilo je naslednje:

»Express 23. 11. 1918

Velečastiti g. poverjenik! Zahvaljujem se Vam najiskrenejše na prijazni brzojavki. Odpotoval bom čim mi bo mogoče. Če Bog da se oglasim prihodnji teden pri Vas. Seveda mora biti moja sedanja navzočnost v kolikor toliko le provizorična, ker imam stanovanje 5 sob s primerno množino pohištva in knjižnico 4000 zvezkov, s katerimi ne morem hipoma odpotovati. Vrhu tega me tu še niso opustili službe, temveč dobim le dopust. Dotični odlok pa pričakujem vsak čas. Ali bom pri bodočem višjem sodišču na pravem mestu moram prepuščati Vaši razsodnosti ...

V kolikor morem sam soditi o mojih zmožnostih in močeh, menim tudi, da bi bil vsekakor bolj sposoben za mirno in bolj znanstveno delo pri III. instanci (četudi začetkoma le kot pomožni referent) kakor pri II. instanci s strankami.

Toda ne zamerite, prosim, moji odkritosrčnosti. Vsekakor se bom trudil povsod, kamor me bode postavili izpolnjevati svoje dolžnosti najvestneje in z navdušenjem, ker gre za našo stvar.

Blagovolite, velečastiti gospod poverjenik, sprejeti izraz mojega globokega spoštovanja. Ves Vaš udani Gregor Krek.«⁵⁸

Tej brzojavki je 27. novembra 1918 sledilo uradno sporočilo Narodne vlade SHS v Ljubljani:

»Narodna vlada SHS v Ljubljani Vas je v svoji seji dne 23. listopada 1918 začasno dodelila v službovanje višjemu deželnemu sodišču SHS v Ljubljani. Usojam se Vam o tem obvestiti s pristavkom, da se blagovolite v svrhu službenega nastopa zglasti do dne 1. grudnia 1918 pri gospodu Ivanu Kavčniku, začasno imenovanemu predsedniku višjega deželnega sodišča SHS v Ljubljani. V Ljubljani, dne 27. listopada 1918. Poverjenik za pravosodstvo: Dr. Ravnihar I. r.«⁵⁹

56 Gl. na roko napisani koncept odgovora v SI AS 812, f. 8.

57 Kopijo dopisa gl. v ZAMU in v SI AS 812, f. 10, kjer je tudi izvornik.

58 Gl. na roko napisani koncept odgovora v SI AS 812, f. 8.

59 Kopijo dopisa gl. v ZAMU in v SI AS 812, f. 10, kjer je tudi izvornik dopisa.

Sklep o imenovanju sodnikov je bil objavljen 28. novembra 1918 v *Uradnem listu Narodne vlade SHS* v Ljubljani (letnik I, št. 14).⁶⁰ Takrat so bili za sodnike na višjem deželnem sodišču imenovani: za predsednika Ivan Kavčnik, za podpredsednika dr. Anton Rogina, za sodnike pa Fran Milčinski, dr. Anton Kremžar, Mihael Gabrijelčič, dr. Gojmir Krek, Henrik Lašič, dr. Anton Skumovič in Rudolf Sterle. Dr. Metod Dolenc je bil imenovan za sodnika višjega deželnega sodišča v decembru 1918,⁶¹ Fran Dukič pa 7. januarja 1919.⁶² Med sodniki novega sodišča so bili trije bivši sodniki Vrhovnega in kasacijskega sodišča na Dunaju (Kavčnik, Gabrijelčič in Dukič) ter Krek, ki je opravljal funkcijo enega od devetih tajnikov. Nekateri slovenski pravniki, ki so na Dunaju delovali na ministrstvu za pravosodje oziroma v sodni upravi, so tudi v novi državi prevzeli pomembne funkcije v sodni upravi. »Seznam osebja v področju sodne uprave za Slovenijo za leto 1919« od nekdanjih dunajskih pravnikov omenja, da je dr. Janko Babnik ministrski svetnik V, dr. Milan Škerlj sekcijski svetnik VI, dr. Janko Polec pa Ministrski tajnik VII (str. 9). Med sodniškimi uradniki, to je sodniki, je omenjen Ivan Kavčnik kot predsednik višjega deželnega sodišča III, med svetniki na višjem deželnem sodišču V Fran Dukič in Mihael Gabrijelčič, med svetniki višjega deželnega sodišča VI pa dr. Gregor Krek.⁶³

Krek in pravosodna knjižnica

Krek je že na Dunaju po potrebi nadomeščal upravnika Centralne knjižnice v justični palači.⁶⁴ Delovanje knjižnice mu je bilo zato domače, hkrati pa je imel pregled nad literaturo in viri, ki jih je pravosodna knjižnica potrebovala za nemoteno delo sodnikov. Misel o potrebnosti sodobne knjižnice so prinesli v Ljubljano svetniki vrhovnega sodišča, zlasti predsednik Kavčnik, ki je to nalogo poveril Kreku. Ta jo je izvršil prej kot v enem letu.⁶⁵

Krek se je z vso resnostjo lotil dela. Napisal je načrt za »knjižnični red za Centralno knjižnico v justični palači v Ljubljani«⁶⁶ in začel v okviru finančnih možnosti načrtno nabavljati literaturo. Pri tem so mu bogato pomagale izkušnje pri oblikovanju osebne knjižnice in seveda izkušnje iz dunajske pravosodne knjižnice. V slabem letu mu je uspelo oblikovati solidne temelje, na katerih so gradili njegovi nasledniki.⁶⁷

60 Podrobno in obsežno o tem Škrubej, »Vzpostavitev vrhovnega sodstva na Slovenskem«, 24, op. 4. Avtorica med drugim opozarja na problem datumov v času t. i. prevratnega obdobja, ki jih najdemo v uradnih listih.

61 Gl. *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 17. 12. 1918.

62 Ibid., 14. 1. 1919.

63 Gl. *Seznam osebja v področju sodne uprave za Slovenijo za leto 1919*. Dostopno na: *Zgodovina Slovenije – Sistory*, <http://sistory.si/SISTORY:ID:31097>, pridobljeno 20. 4. 2019. Gl. tudi dokument z naslovom *Razdelba opravil višjega deželnega sodišča v Ljubljani za leto 1919*, cit. po Škrubej, »Vzpostavitev vrhovnega sodstva na Slovenskem«, 47, 48.

64 Tako Škerlj, »Gregor Krek«, 18.

65 Ibid., 20 isl.

66 Rokopis hrani Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani.

67 Več o razvoju knjižnice Marjeta Oven in Maja Vavtar, *90 let Centralne pravosodne knjižnice* (Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2008), http://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20120521085814, pridobljeno

Krekov Načrt knjižničnega reda je lep primer njegovega jasnega in klenega sloga razmišljanja in pisanja. Obsega 21 paragrafov in določa nekatera temeljna načela pa tudi splošne okvire za delovanje knjižnice. Skladno z Načrtom knjižničnega reda je Centralna knjižnica v justični palači državna last in služi »v prvi vrsti strokovno znanstvenim potrebam sodniških uradnikov v Ljubljani« (§1). Obsega »dosedanje knjižnico deželnega sodišča v Ljubljani in nove pridobitve iz kupov z državnimi sredstvi, iz zamen, iz daritev in morebitnih državnih prisojil manjših zasebnih in javnih strokovnih knjižnic (§2). Poleg odpiralnega časa (§3) je Načrt knjižničnega reda določal tudi, kdo sme knjižnico uporabljati. Dovoljeval je »posluževati se knjižnice v čitalnici / ... / vsem pri poverjeništvu za pravosodje, dalje vsem v Ljubljani nameščenim sodniškim uradnikom, tam služečim pravnim praktikantom, uradnikom računskih in pisarniških oddelkov ljubljanskih sodišč. / ... / Izven Ljubljane nameščeni sodniški uradniki, dalje profesorji visokih šol, odvetniki, notarji in druge akademično izobražene osebe, ki žele brati v čitalnici«, so se morali predstaviti knjižničnemu predstojniku in se primerno legitimirati (§4). V čitalnici je bilo prepovedano kaditi ali glasno govoriti oziroma početi stvari, zaradi katerih »utegne pretiti kaka nevarnost nepoškodovanemu obstoju knjižne zaloge« (§6).

Poleg knjižničnega reda naj bi imela knjižnica tudi »Navodilo za knjižnično službo v Centralni knjižnici«, ki bi določalo njeno »notranjo upravo« (§19) in kronološko urejen »Izposojevalni dnevnik« (§ 16). Predmet izposoje niso bila »dela, uvrščena v priročno knjižnico, ki obsega po en izvod za vsakdanjo rabo justične službe najbolj potrebnih knjig«, »posebno dragocena dela in posamezne številke tekočih letnikov periodičnih tiskovin, osobito časopisov«, kot tudi nevezana dela. Glede zadnjih so bile mogoče izjeme, »dokler se radi neugodnih razmer ne morejo vse na novo nabavljene knjige dati vezati« (§ 15). Posamezen izposojevalec je smel imeti istočasno izposojenih največ deset zvezkov (§8).

Izposojene knjige je bilo treba vrniti v tridesetih dneh oziroma iz tehtnih razlogov že prej. Ne glede na to je bilo treba knjige vrniti do začetka sodnih počitnic (§ 11). Za obravnavo prošnje za podaljšanje je bil pristojen predstojnik knjižnice, ki pa ji ni smel ugoditi, če je za knjigo prosil drug bralec (§12). Izposojevalec je moral knjižnici sporočiti morebitno spremembo naslova. V takem primeru, kot tudi v primeru, da je odpotoval za več kot osem dni, je moral vrniti vse izposojene knjige (§13). Prekoračitev roka izposoje brez utemeljenega razloga je imela lahko za posledico plačilo »opominjevalne pristojbine« v znesku 40 vinarjev v prid nabavnemu skladu Centralne knjižnice. Če je bil tudi drugi opomin neuspešen, je izposojevalec izgubil izposojevalno pravico za najmanj mesec dni, knjižnici pa je bila tudi »pridržana pravica, da naznani slučaj z odobritvijo višjega nadzorstva disciplinski oblasti izposojevalčevi, eventualno da izposluje prisilno vrnitev dela oziroma povračilo škode zakonitim potom« (§14). Škodo je moral povrniti tudi v primeru, da je poškodoval sicer pravočasno vrnjeno

20. 4. 2019. Gl. tudi Marjeta Oven in Maja Vavtar, »S spoštovanjem do naših predhodnikov,« v: *Zakladnica znanja v sodni palači. Sto let Centralne pravosodne knjižnice*, ur. Marjeta Oven in Maja Vavtar (Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2018), 27–48.

knjigo (§9). »Bralcu ali izposojevalcu, ki greši opetovano in navzlic opominom knjižničnega osebja zoper določbe knjižničnega reda, sme predstojnik z dovoljenjem višjega nadzorstva izključiti od nadaljnje rabe knjižnic najdlje za dobo 6 mesecev« (§ 18). V čitalnici je bila knjiga »Desiderata«, v katero so smeli »akademsko izobraženi« uradniki poverjenštva za pravosodje in sodniški uradniki ljubljanskih sodišč zapisovati svoje želje »osebno glede na nabavo knjig« (§17).

Lahko bi rekli, da Krek vsebinsko s svojim Načrtom knjižničnega reda ni odkrival Amerike. Je pa na strnjen in pregleden način opredelil vse pomembne parametre normalnega in nemotenega poslovanja knjižnice. Jasni okviri in načela delovanja, ki jih je postavil, so bili dovolj preprosti in razumljivi, da jih je bilo mogoče poznati, spoštovati in uveljavljati. Predvsem je zanimivo, kako se je lotil problema vračilne nediscipline. Ker sodniku ni bilo mogoče trajno prepovedati uporabe knjižnice, so bile, kot smo videli, sankcije za nedisciplino denarne in časovno omejene.

O Krekovem imenovanju za vodjo knjižnice nisem našel nobenih dokumentov. Verjetno ni bilo nekega formalnega imenovanja, temveč mu je predsednik Kavčnik preprosto prepustil vodenje knjižnice, Krek pa se je, kot običajno, z vso vnemo lotil dela. Njegov položaj posredno dokazuje Kavčnikova zahvala oziroma utemeljitev potrebe po nastavitvi uradnika v takratni profesorski biblioteki na Pravni fakulteti. Za to mesto se je potegoval tudi Josip Medvešček, ki je bil od leta 1919 do 1926 pisarniški uradnik v Centralni knjižnici v justični palači. V utemeljitvi je med drugim rečeno: »/ ... / Medvešček, dotlej bibliotekar Centralne biblioteke v justični palači v Ljubljani, ki ga je bil vpeljal profesor Krek sam kot takratni vodja omenjene biblioteke v dotično službo in ki se je bil v tej službi odlično kvalificiral / ... /«⁶⁸

15. septembra 1919 je prestolonaslednik Aleksander imenoval Kreka za svetnika deželnega sodišča.⁶⁹

Dober mesec kasneje je prestolonaslednik Aleksander odredil ustanovitev »začasne zadnje sodne stopnje za tiste pokrajine kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev, v katerih so sodna oblastva organizirana po tam veljavnih zakonih bivše Avstrije (Cislajtanije)«. ⁷⁰ V ta namen je bil pri Stolu sedmorice začasno ustanovljen poseben oddelek (2. odst. 1. člena odredbe), t. i. Oddelek B. Odredba je na novem sodišču predvidevala mesto podpredsednika Stola sedmorice in »osem svetnikov stola sedmorice, izmed teh dva v IV. in šest v V. činovnem razredu.« Poverjenštvo za pravosodje v Ljubljani je s tem v zvezi 15. decembra 1919 objavilo poziv, naj se kandidati prijavijo na ta mesta. Predsednik Kavčnik je 16. decembra 1919 »vsem gospodom gremijalom« poslal naslednji dopis:

»Na podstavi naredbe ministrstva Pravde oziroma poverjenštva za pravosodje v Ljubljani z dne 15. 12. 1919 š. 5119/19 pozivljam vas gospode, ki bi se potegovali za mesta svetnikov stola sedmorice v Zagrebu pri oddeljenju za Slovenijo in Dalmacijo, ali pa tudi samo za pridelitev v VI. činovnem razredu, da prošnje nemudoma vložijo.

68 Besedilo žal manjkata začetek in konec, tako da ni mogoče z gotovostjo sklepati, čigavo je. – SI AS 812, f. 10.

69 Gl. kopijo dopisa, ki ga je Ravnihar kot poverjenik za pravosodje po nalogu ministra za pravosodje dne 11. 10. 1919 poslal Kreku. – SI AS 812, f. 10.

70 Odredba je bila objavljena v: *Uradni list Deželne vlade za Slovenijo*, 13. 12. 1919.

Radi jasnosti naj, ako pridelitev ne želijo, to izrecno navedejo. Predlogi morajo do 24. t. m. biti že v Beogradu ...

Glede selilnih stroškov velja razpis generalne direktcije državnog računovodstva, kojega prepis je gospodom v pisarnici na razpolago. Ta razpis je le v toliko spremenjen, da dokaze o stroških nadomestujejo potrdilo resornega ministra. Kavčnik⁷¹

Krek je bil brez dvoma v vseh pogledih kvalificiran kandidat za sodnika Stola sedmorice. 21. dec. 1919 je poslal na Ministrstvo pravde v Beogradu naslednjo prošnjo: »Nanašaje se na poziv poverjeništvu za pravosodje v Ljubljani z dne 15. decembra 1919, št. 5119/19, prosim, da se mi blagovoli podeliti eno izmed mest svetnikov stola sedmorice v Zagrebu, oddelek za Slovenijo in Dalmacijo, in sicer v petem činovnem razredu. Prosim moram pa hkrati tudi, da se mi svojčas povrnejo vsi dejanski, po računih potrjeni stroški selitve iz Dunaja v Zagreb, ter da se mi, dokler v Zagrebu ne dobim stanovanja, v katero bi se mogel preseliti s svojim pohištvom, izplačujejo dnevnice V. činovnega razreda, to pa raditega, ker bi se mi inace moje gmotne razmere z oziroma na nerazmerno dražje življenje v Zagrebu navzlic višji plači izdatno poslabšale. / ... / <<⁷²

Kakšna je bila usoda Krekove prošnje, mi ni znano. V svojem prispevku o Kreku je Polec v SBL zapisal:

»Odklonivši imenovanje za sodnika Stola sedmorice v Zagrebu, je bil 27. jan. 1920 imenovan za red. prof. rimskega in državljana. prava na lj. univerzi; 1920/1 in 1926/7 je bil dekan jurid. fak., 1921/2 rektor univerze.«

Težko je verjeti, da bi bila prošnja rešena v dobrem mesecu, ki je minil od njene vložitve do Krekovega imenovanja za profesorja, še zlasti zato, ker so bili vmes novoletni in božični prazniki. Po drugi strani pa ni razloga, zakaj bi dvomili o točnosti Polčeve navedbe. Naj bo tako ali drugače, kot izhaja iz dopisa rektorja Plemlja Kreku, je kralj Peter I. slednjega z Najvišjim odlokom 27. januarja 1920 imenoval za rednega profesorja za državljansko in rimsko pravo na juridični fakulteti ljubljanske univerze.⁷³

Skladno s tem je predsednik Kavčnik 16. februarja 1920 poslal Kreku naslednji dopis:

»Ker ste z ukazom z dne 27. januarja 1920 min. prosvete s št. 441 imenovani za rednega vseučiliškega profesorja v Ljubljani, Vas z dnem 20. t.m. odvežem od službovanja pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani. Vaši prejemki se Vam ustavijo z dnem 29. februarja 1920.

Ob tej priliki Vam izrekam za Vaše vztrajno in izvrstno sodelovanje pri višjem deželnem sodišču svojo iskreno zahvalo ter posebno še povdarjam Vaše velike zasluge, ki ste jih iztekli za višje deželno sodišče z ustanovitvijo knjižnice, ki ste jo kot strokovnjak na knjižnem polju priredili z večšo roko, velikim trudom in požrtvovalnostjo.«⁷⁴

S to nedvomno iskreno mišljeno in zaslužen pohvalo se je sklenilo Krekovo delo v pravosodju in pravosodni knjižnici. S pravosodjem je na neki način še sodeloval

71 Gl. podpisano kopijo v SI AS 812, f. 10.

72 Gl. podpisano prošnjo v SI AS 812, f. 10.

73 Gl. kopijo prevoda kraljevega imenovanja z dne 27. 1. 1920 (podpisal ga je prestolonaslednik Aleksander) in kopijo rektorjevega dopisa št. 100 z dne 3. 2. 1920 v ZAMU. Kopijo rektorjevega dopisa hranijo tudi v SI AS 812, f. 10.

74 Kopijo dopisa gl. v ZAMU in v SI AS 812, f. 10.

kot član izpraševalne komisije za sodniške izpite⁷⁵ in posredno tudi kot predsednik komisije za pravoslovni in državoslovni državni izpit⁷⁶ oziroma kot stalni član Stalnega zakonodajnega sveta za področje zasebnega prava⁷⁷ in član vrhovnega zakonodajnega sveta (od 1929 do 1931). Tu je pripravil načrte številnih ključnih zakonov s področja zasebnega prava in izdelal vrsto pravnih mnenj za različna ministrstva.

Krek je na vseh področjih svojega delovanja pustil globoke sledove. Z vsem spoštovanjem do kasnejših in sedanjih vrhovnih sodnikov ter profesorjev pravne fakultete lahko rečemo, da niti sodišče niti fakulteta nista kasneje nikoli več dosegla tiste strokovne, ustvarjalne in intelektualne ravni ter svetovljanske širine, kot ju je ustvarila prva generacija vrhovnih sodnikov in profesorjev, med katerimi so ključno vlogo igrali Krek in njegovi dunajski kolegi.

Viri in literatura

Arhivski viri

- SI AS – Arhiv Republike Slovenije:
 - SI AS 812 – fond Gregor Krek.
- ZAMU – Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani:
 - IV-87/1177 – fond Rektorat IV, osebna mapa Gregor Krek.

Objave v uradnih publikacijah

- *Allgemeines Rechts-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich CIX. Stück*, Nr. 325 (10. 8. 1850).
- *Uradni list Deželne vlade za Slovenijo*, 13. 12. 1919.
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 21. 11. 1918.
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 17. 12. 1918.
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 14. 1. 1919.

Literatura in viri

- Babnik, Janko. *Nemško-slovenska pravna terminologija*. Dunaj: c. k. dvorna in državna tiskarnica, 1894.
- Bajc, Marjan. *Kavčnik, Ivan (1858–1922) – Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi269387/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 6. 9. 2019.

75 Gl. kopije dopisa Predsednika Višjega deželnega sodišča Kavčnika z dne 23. 12. 1918, dopisa Predsedništva Višjega deželnega sodišča z dne 22. 12. 1921 in z dne 3. 12. 1924 oziroma dopis Predsedništva Višjega deželnega sodišča z dne 13. 1. 1928 o Krekovem imenovanju v ZAMU in v SI AS 812, f. 10, ki hrani tudi izvornike.

76 Gl. kopijo dopisa poverjenika za uk in bogočastje dr. Karla Verstovška z dne 23. 8. 1919 v ZAMU in v SI AS 812, f. 10.

77 Gl. v cirilici napisan dopis o imenovanju z dne 1. 8. 1920, ki ga je poslal minister za pravosodje. – SI AS 812, f. 10. V ZAMU in SI AS 812, f. 10 najdemo tudi kopijo prevoda.

- Delaquis, Ernst in Janko Polec. *Materialien zur Lehre von der Rehabilitation* [Im Auftrage der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung]. Berlin: Guttentag Verlagsbuchhandlung, 1905.
- dr. A. [Andrejka, Rudolf.] »Ivan Žolger.« *Slovenski pravnik* 39, št. 5/6 (1925): 130–33.
- *Jutro*, 28. 4. 1944, 3. »Mihael Gabrijelčič (1854–1944).«
- Kranjec, Silvo. *Vošnjak, Bogumil (1882–1959) – Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi812868/#slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 6. 9. 2019.
- Krek, Gregor in Milan Škerlj. *Die österreichischen Zivilprozeßgesetze im Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen. Fassung und Anwendung in ihrem Geltungsgebiete Dalmatien und Slowenien*. Sonderdruck des Nachtrages III aus Neumanns Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen. 4. Auflage. Wien: Manzsche Verlags und Universitätsbuchhandlung, 1928.
- *Liste der Präsidenten des Obersten Gerichtshofes (OGH)*. Dostopno na: <https://www.ogh.gv.at/der-oberste-gerichtshof/liste-der-praesidenten-des-ogh/>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Marušič, Branko. »Veda.« V: *Enciklopedija Slovenije, zv. 14*, 163. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.
- Melik, Jelka. *Babnik, Janko (1861–1927) – Slovenska biografija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2017. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi132570/>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Milčinski, Fran. *Dnevnik 1914–1920*. Ljubljana: Slovenska matica, 2000.
- Murko, Vladimir. *Škerlj, Milan (1875–1947) – Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi654536/#slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Oven, Marjeta in Maja Vavtar. »S spoštovanjem do naših predhodnikov.« V: *Zakladnica znanja v sodni palači. Sto let Centralne pravosodne knjižnice*, ur. Marjeta Oven in Maja Vavtar, 27–48. Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2018.
- Oven, Marjeta in Maja Vavtar. *90 let Centralne pravosodne knjižnice*. Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2008. Dostopno na: http://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20120521085814. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Perić, Ivo. »Mate Drinković.« V: *Hrvatski biografski leksikon*. Dostopno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5410>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Polec, Janko (1880–1956) – *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi445951/#slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Polec, Janko. *Kavčnik, Ivan (1858–1922) – Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi269387/#slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Polec, Janko. *Krek, Gregor (1875–1942) – Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi302647/#slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Rybář, Miloš. *Žolger, Ivan, vitez (1867–1925) – Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi909172/#slovenski-biografski-leksikon>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Sajovic, Rudolf. »In memoriam (Janko Polec).« *Zbornik znanstvenih razprav* 26 (1956): 197.
- Sajovic, Rudolf. »Milan Škerlj.« *Zbornik znanstvenih razprav* 22 (1948): I–XXIV.
- *Seznam osebja v področju sodne uprave za Slovenijo za leto 1919*. Dostopno na: *Zgodovina Slovenije – Sistory*, <http://sistory.si/SISTORY:ID:31097>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Simič, Vladimir. »Ivan, Žolger.« V: *Enciklopedija Slovenije, zv. 15*, 374, 375. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.

- Simič, Vladimir. »Janko Polec.« SAZU. Dostopno na: <http://www.sazu.si/clani/janko-polec>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- *Slovenec*, 29. 4. 1944, 2. »Mihael Gabrijelčič (1854–1944).«
- *Slovenski pravnik* 36, št. 10–12 (1922): 257–63. »Ivan Kavčnik.«
- Snoj, Jurij. »Novi akordi.« V: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 8, 27. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994.
- Strohal, Emil. *Das deutsche Erbrecht auf Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuchs. Zweiter Band* [Dritte, umgearbeitete und vermehrte Auflage]. Berlin: J. Guttentag, 1903–04.
- Škerlj, Milan. »Gregor Krek.« *Zbornik znanstvenih razprav* 19 (1942/43): 1–42.
- Škerlj, Milan. »Janko Babnik.« *Slovenski pravnik* 42, št. 1–2 (1928): 36–40.
- Škrubej, Katja. »Ivan Žolger in Naredba.« Dostopno na: <http://www.pf.uni-lj.si/media/govor.katja.skrubej.ivan.zolger.in.naredba.30.10.2018.pdf>. Pridobljeno 20. 4. 2019.
- Škrubej, Katja. »Vzpostavitev vrhovnega sodstva na Slovenskem: glavne razvojne poteze in zgodovinski pomen.« V: *Sto let vrhovnega sodstva na Slovenskem*, ur. Vladimir Horvat, 23–62. Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2018.
- Vovko, Andrej. »Bogumil Vošnjak.« V: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 14, 362. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.
- Zabel, Bojan. »Milan Škerlj.« V: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 13, 45. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999.
- Žolger, Ivan. *Der Staatsrechtliche Ausgleich zwischen Österreich und Ungarn*. Leipzig: Duncker und Humblot, 1911.
- Žolger, Ivan. *Oesterreichisches Verordnungsrecht*. Innsbruck: Wagner'schen Universitaets Buchhandlung, 1898.

Janez Kranjc

GREGOR KREK, HIS WORK IN THE SYSTEM OF JUSTICE, AND HIS CONTRIBUTION TO THE CREATION OF THE JUDICIAL LIBRARY

SUMMARY

The contribution focuses on Gregor Gojmir Krek (1875–1942) and his activities in the justice system as the first field in which he worked and contributed to significantly. Therefore, the contribution does not explore his professorship at the newly established Faculty of Law of the Slovenian University, his preparation of the new legislation in the field of private law, contributions to the draft of the Yugoslav Civil Code, efforts in establishing and organising the Academy of Science and Arts, or his music endeavours.

Gregor Gojmir Krek was born in Graz, where his father worked as a professor of Slavic studies. He decided to study law, but also attended some lectures in Slavistics and simultaneously studied music at the music conservatory. After he graduated and obtained a doctorate, he also completed his legal internship and passed the professional exam for judges. For a while, he worked as a judicial adjunct at the Local Court

in Ljubljana and then continued his studies at the University of Leipzig as a recipient of the state scholarship for future professors of the Slovenian University, for whose establishment the Slovenian intellectuals endeavoured. When Krek returned from Leipzig, he was reemployed at the Local Court in Ljubljana, as the Slovenian University had not yet been established. A year later, he was transferred to the registry of the Supreme Court of Cassation in Vienna. Krek stayed at this Court and was promoted to Court Secretary. In 1918 he applied for the position of Councillor at the Higher Provincial Court in Maribor. In September 1918, the Emperor granted him the title and character of Councillor at the Higher Provincial Court. In December 1918, he received a notification that he could no longer remain at the Supreme Court of Cassation of the Republic of German Austria as a non-German employee.

Already in October 1918, Krek informed the National Council that he was prepared to “serve his beloved homeland to the best of his modest abilities”. He suggested to the National Council Commissioner for Justice that his qualifications and experiences were most appropriate for a Supreme Court judge or a Commission official. As a councillor, Krek was “appointed as a provisional employee of the Higher Provincial Court of SHS in Ljubljana” with the decision of the National Government of SHS of 23 November 1918. The President of the Higher Provincial Court Ivan Kavčnik entrusted Krek with managing the judicial library, as he had often substituted the head of the library of the Supreme Court of Cassation in Vienna and was particularly keen on that work. Moreover, Krek kept an extensive personal library and knew where to buy books at reasonable prices. In a little more than a year of being employed at the Higher Provincial Court, he managed to transform the library of the former Provincial Court into a well-organised central judicial library. He wrote a plan for “the Rules of the Central Library in the Palace of Justice in Ljubljana”, detailing the basic parameters and rules for its operation.

After the establishment of Division B of the Table of Seven in Zagreb, he applied for a councillor at this Court. Before his application was considered, King Peter I appointed him as a full professor of civil and Roman law at the newly established Faculty of Law of the Slovenian University in Ljubljana. Thus a new episode in Krek’s professional life started: the period of his professorship at the University. His work *Law of Obligations* represented the greatest achievement of this period. It was published in 1937 as the second volume of the *History and System of Roman Private Law*, co-authored by Professor Viktor Korošec.